

Opazili smo razliko med tem, ko smo v domu le nastopali ali smo tam preživeli le nekaj ur, ter med dvodnevni skupni bivanjem. Strnjen čas je bogatejši. Veseli smo bili medsebojnega sprejemanja in spoštovanja, življenjskih modrosti, številnih zgodb, predvsem pa humorja in smeha, ki bo še dolgo odmeval v srcih mladih in starejših.

Vsak je odgovoren

Spoznali smo, da je oblikovanje družbenega sožitja, ki je osredotočeno na dobre medsebojne odnose, treba krepiti in spodbujati. Ljudje smo po

Medgeneracijski tabor, Ljubljana 2012, Arhiv: Lidija Hamler

naravi usmerjeni k sodelovanju, zato je toliko bolj pomembno, da to zasnovo negujemo in kultiviramo tudi v medgeneracijskih odnosih.

Z motivacijskim sistemom življenjske volje lahko gradimo zdrave medčloveške odnose ter s tem krepimo razumevanje in solidarnost med generacijami.

Torej je odvisno od vsakega izmed nas in vsi kot skupnost lahko prispevamo k iskanju rešitev, da bodo vse generacije živele, se učile

in se skupaj razvijale. Solidarnost, sožitje in sodelovanje med generacijami so pogosto skrita vez med njimi, zato se je treba izobraževati, spoštovati razlike med generacijami in v medosebnih odnosih graditi most med njimi. Predvsem pa je treba prestopiti nevidni most, ki generacije ločuje. ■

Literatura

Bauer, Joachim (2008): *Princip človeškosti: zakaj smo po naravi nagnjeni k sodelovanju*. Ljubljana: Študentska založba.

Hlebec, Valentina idr. (2012): *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Korošec, Marjana; Mah, Marjeta (2012): *MGS: Kaj menijo mladi? V: Cepin, Matej idr. (2012): Medgeneracijsko sodelovanje v mladinskih organizacijah: priročnik za vodenje skupin in organizacij*. Ljubljana: Zveza tabornikov Slovenije, nacionalna skavtska organizacija.

Spoštovanje

✉ Apolonija Klančar

Med razlogi za raznovrstne težave, ki pestijo sodobno družbo, najpogosteje navajamo krizo vrednot, razpad družine, duhovno lenobo in dezorientiranost ter vse večji materializem in ekološko krizo.

To predstavlja različne pojavnosti oblike nečesa, kar je težko zaobjeti z eno samo besedo.

V pričujočem prispevku se bomo ukvarjali z vprašanjem pomanjkanja spoštovanja, ki bi lahko predstavljalo enega od skupnih imenovalcev na videz nepovezanih tegob, s katerimi se srečujemo vsak dan.

Kaj je spoštovanje?

Pojem spoštovanja je težko opredeliti le v nekaj besedah. Lahko se na primer spomnimo na četrto božjo zapoved, ki govori o spoštovanju staršev. Toda ali je spoštovanje slepa pokorščina človeku, stvari ali ideji? Od kod pravzaprav izraz *spoštovanje*?

Beseda *spoštovanje* je po svojem izvoru podobna izrazoma *pošten* in *šteti*. Če bi pobrskali po etimoloških slovarjih slovenskega jezika, bi ugotovili, da je izraz prvotno pomenil nekaj takega kot *čislati*, *upoštevati*, ali kot še danes včasih rečemo, *pošteti* (nekoga/nekaj). Torej je v osnovi te besede človekovo spoznanje oz. misel (praslovanski koren *čisti je pomenil *misliti*, *šteti*, *računati*, *spoštovati*), da je nekaj dobro, da je zato vredno našega upoštevanja in spoštovanja. Od tod je prišla tudi *poštenost*, ki opisuje takšno *dejavno upoštevanje*. Če nekoliko poenostavimo,

lahko rečemo, da spoštovanje pomeni *ozir na nekoga ali nekaj*, ker vemo, da je to dobro. Torej je spoštovanje 'jemanje nekoga/nečesa v obzir' in v tem smislu nujno opredeljeno kot posebne vrste odnos.

Kaj pomeni vzeti v obzir?

Če nekoga vzamemo v obzir, se skušamo vprašati, kakšne so njegove potrebe, želje ali strahovi, se nanj *oziramo*, ga gledamo, ga upoštevamo. SSKJ *obzir* razlaga kot *ravnanje, vedenje, ki kaže prizanesljiv, dobrohoten odnos* (prvi pomen). Torej tovrstni odnos ne more temeljiti na strahu ali zastraševanju, ampak na spoznanju, da je nekaj dobro, kar nujno narekuje *prizanesljiv* in *dobrohoten* odnos. Ključ je v dobrohotnosti, da *spoznavamo* in *hočemo dobro*.

Spoštovanje ni nek abstrakten, statičen odnos, ampak narekuje dokaj dejavno držo in budno oz. kritično spremljanje ter obenem blagohotno opazovanje sveta okoli nas. Ali z drugimi besedami – lahko so nas polna usta spoštovanja do lačnih na drugem koncu sveta ali do ideje o pravičnosti in miroljubnosti, naše vsakdanje življenje pa nas postavlja na laž, ko nespoštljivo ravnamo s hrano in jo mečemo stran, ko še v lastni družini v nas ni blagohotnosti, ko nas zanima le naše dobro, ki je pogosto zelo ozko določeno. Za praznike denimo drvimo po nakupih ali na počitnice, pozabljamo pa, da so okoli nas stari, bolni in otroci, ki bi jim naš obisk ali skupen sprehod veliko pomenil. Kot civilizacija imamo zelo velike težave, in sicer pogosto prav zaradi sramotnega nespoštovanja ostarelih, otrok in narave.

Učimo se spoštovanja

Menimo, da so tegobe, ki smo jih našli na začetku sestavka, pogosto

odraz osnovnega nespoštovanja do sebe, sočloveka in narave. Če ne zmoremo najprej razumevati in spoštovati samih sebe ter najbližje okolice, bo spoštovanje česar koli drugega zelo težko. Dostikrat se zdi, da smo spoštovanje poslali na dopust. V nadaljevanju sestavka želimo predlagati nekaj malenkosti, o katerih lahko razmišljamo ali jih naredimo, da bi tako lažje dojeli pomen vrednote spoštovanja in jo skušali tudi živeti. Omenili bomo predvsem samospoštovanje, spoštovanje do otrok/učencev in spoštovanje do narave.

Samospoštovanje

Samospoštovanje ni egoizem. Samospoštovanje pomeni stalno odkrivanje sebe in iskanje ter izgradnjo življenja v največji možni harmoniji najprej s samim seboj in potem z okolico. Psihologi že dolgo časa vedo, da se naša samopodoba – občutek lastne vrednosti, ki v veliki meri vpliva na naše doživetje samospoštovanja – pogosto ključno oblikuje v prvih letih življenja. Tako bo imel npr. otrok, ki je bil absolutno središče življenja svojih staršev in vzgajan v pretirani hvali in razvajanju, pogosto nezdravo samopodobo (v smislu, da je on središče sveta in se mora vse ravnati samo po njem), ki pa bo zelo boleče omajana, ko se bo moral spoprijeti z življenjem izza varnih zidov. Nekdo, ki so ga starši, skrajno nezadovoljni sami s seboj, že od malega kar naprej krivili za vse mogoče in mu dopovedovali predvsem to, česa ne zmore in ne zna, bo imel verjetno precej negativno samopodobo in bo pogosto v obrambni drži, s katero se bo skušal 'odkupiti' za svoje 'napake' in doseči sprejetost v okolici. Zelo verjetno je, da bodo imeli taki otroci probleme s samospoštovanjem, in sicer predvsem zato, ker so preveč prestrašeni: ker so izkusili šok ob srečanju z resničnim življenjem ali pa zato, ker smo jim že od malega na različne načine dopovedovali, da niso vredni naše ljubezni.

Dati otroku zdrav občutek lastne vrednosti ni lahka naloga. Tudi napake, ki jih pri tem delamo, pogosto delamo v prepričanju, da delamo dobro.

Pravzaprav se veliko hudih stvari zgodi prav zato, ker smo vsi prepričani, da delamo dobro, in to svoje dobro včasih z ognjem in mečem vsiljujemo drugim. Veliko bolj poredko hoté delamo škodo in povzročamo bolečino.

Spoštovanje do otrok

Dejstvo je, da materialistično usmerjena pridobitniška družba s kratkoročnimi cilji ne more spoštovati otrok. Enostavno zato ne, ker so otroci dolgoročna naložba in nam trenutno – vsaj po mnenju nekaterih – ne prinašajo nobenega dobička, ampak predstavljajo le strošek in kopico nepredvidljivih problemov.

Seveda pa nas otroci, če jim znamo prisluhniti, lahko neizmerno bogatijo in pomagajo uravnati naš življenjski kompas. Kdor npr. pozna osnovne ideje montessori izobraževanja, se bo najbrž strinjal, da omenjena metoda gradi predvsem na spoštovanju otrok oz. njihovega neodtujljivega človeškega dostojanstva. V čem se lahko kaže naše nespoštovanje do otrok?

“*Kot civilizacija imamo zelo velike težave, in sicer pogosto prav zaradi sramotnega nespoštovanja ostarelih, otrok in narave.*”

Otroci, ki hodijo v vrtec, verjetno dnevno več časa preživijo z vzgojiteljico kot pa s svojimi starši. Temu je v mnogih primerih težko odpomoči, lahko pa si prizadevamo, da jih – in tudi nas – čas, ki ga preživimo skupaj, bogati. Namesto da jih posadimo pred ekran, gremo z njimi lahko na sprehod, se z njimi pogovarjamo, delamo skupaj ali se igramo. Morda si v mislih kimamo: “No, saj to vendar počnemo.” Toda kolikokrat na sprehodu otroka priganjamo, naj že pohiti, ko se je zagledal v drobeno rožo ali kamen, ki ga mi še opazili nismo? Ali mu prisluhnemo, ko nam hoče nekaj povedati, ali pa ga utišamo, češ mami se pogovarja s prijateljico? Ali mu dovolimo, da nam postavlja neskončna vprašanja in nanja odkrito in potrpežljivo odgovarjamo? Kaj pa naša skupna igra in delo: ali smo pri tem nestrpni, ker se ne znamo

vživeti v otroka in v njegove razvojne zmožnosti, se nam mudi ali pa se celo dolgočasimo in mu to verbalno oziroma neverbalno kažemo? Se zavedamo, da ‘spustiti se na otrokovo raven’ ne pomeni nikakršnega poneumljanja, ampak obogatitev naše odrasle perspektive? Se otroku kdaj opravičimo, če ga po krivem česa obdolžimo ali nam enostavno popustijo živci?

O globoki krizi sodobne družbe pričajo tudi šolski problemi. Naj na tem mestu omenimo le mit, da je učitelj nezmožljiv in vseveden. Ta na prvi pogled morda dokaj nedolžna vera ima lahko zelo hude posledice. Če učitelj misli, da se mora obnašati kot vsevedno bitje, bo vsako situacijo, v kateri ne bo imel odgovora ali rešitve, doživiljal zelo stresno. Nevarno je, da bo ta stres ‘vrnil’ povzročitelju, npr. nadrl učenca: “Kakšne neumnosti pa sprašuješ ... ali ti nisem že tisočkrat rekel, da ne moti pouka ... to bi pa že moral vedeti ... kaj si pa počel ves ta čas?” Lahko se tudi odločimo, da učenca enostavno preslišimo. Podobni obrambni mehanizmi se lahko sprožijo, ko učenec odkrije našo napako in nas nanjo opozori. Smo kot vzgojitelji otrokom kdaj dali vedeti (predvsem starejšim) ali čutiti, da se vsi vse življenje učimo in da so napake in nerešena vprašanja popolnoma naravni del tega procesa, tudi za učitelje? Obrambna reakcija ali napad v takih trenutkih pomenita pomanjkanje samospoštovanja in sprejemanja svoje lastne omejenosti in ranljivosti, obenem pa tudi nespoštovanje naših učencev in otrok. Iz lastne izkušnje lahko zatrdim, da odkrito priznavanje lastne ranljivosti in omejenosti ter iskren poziv k skupnemu iskanju odgovorov učence najprej preseneti, njihovo spoštovanje do nas pa se poveča. Naj navedem primer iz lastne prakse – dva komentarja iz anonimne študentske ankete ob koncu leta: “Res cenim to, da ste bili z nami pripravljene deliti svoje osebne izkušnje.” “Tako zelo ste odkriti do nas, da včasih kar malo boli, ampak vem, da delate v naše skupno dobro.”

Pogosto se zdi, da se vsi pretvarjamo, da smo neke vrste nadljudje. Nihče več noče biti ranljiv in nemočen. Idealen potek dogodkov, ki nam ga narekuje družba, je stalna zgodba o uspehu.

Situacijo, v kateri se danes nahajajo milijoni otrok, dobro ponazarja evforija ob izidu knjig Harry Potter, ki ji v zgodovini ne poznamo para. Harry Potter nikakor ni mogočen čarovnik, ki bi si s čarobno palico pomagal napisati domače naloge, pričaral sladkarije in igrače iz trgovine ali se maščeval vrstnikom, ki ga trpinčijo – kot bi morda očital kdo, ki ni prebral niti ene knjige. Nasprotno, Harry Potter je drobna sirota, ki ga zaradi njegove drugačnosti oz. drugačnosti njegovih staršev zaničujejo in se ga bojijo materialistično usmerjeni sorodniki, ki se poti nad domačimi nalogami, ki se boji krivičnega učitelja, ki ima le dva prava prijatelja, ki ga ne razumejo in ga trpinčijo nekateri vrstniki v šoli, ki ga je velikokrat strah ... Harry Potter je osamljeno, nerazumljeno in skrajno ranljivo človeško bitje – otrok. Obenem pa je Harry Potter neverjetno pogumen in srčen lik, ki se spopada z vsemi mogočimi težavami in pri tem ne neha verjeti z najiskrenejšo otroško vero v ljubezen in pravičnost. Se še kdo čudi, da se toliko otrok po vsem svetu tako lahko identificira s takšnim junakom? Morda pa si kdaj vzamemo čas, da na lastne oči ugotovimo, zakaj otroci tako 'norijo za Harryjem'.

Spoštovanje do narave

Sodobno življenje je globoko zaznamovala odtrganost od narave. Kateri otrok še ve, kakšen je videti krompir na polju? Katera travniška roža je rman in za kaj se uporablja? Kako se naredi kruh? Danes navadno še vemo, da če kaj hočeš, potrebuješ denar, ni pa se ti treba spraševati, od kod dobrine pridejo, od kod so surovine zanje ter kdo in kako jih ustvari. Ali sploh še imamo koncept, da nečesa preprosto

“*Kaj pa naša skupna igra in delo: smo pri tem nestrpni, ker se ne znamo vživeti v otroka in v njegove razvojne zmožnosti, se nam mudi ali pa se celo dolgočasi in mu to verbalno oziroma neverbalno kažemo?*”

ni, da tega ne moremo dobiti, pa četudi imamo goro denarja?

Pomislimo samo na vodo. Na svetu je ogromno ljudi, ki nimajo dovolj niti te najosnovnejše dobrine. Če si lahko predstavljamo, kaj to *praktično* pomeni,

Mnogo otrok 'noče jesti'. Ali je njihovo telo sploh kdaj začutilo popolnoma naraven refleks lakote? Ali pa jih morda stalno silimo s hrano: čokoladicami, sendvički, skutami, jogurti in drugimi prigrizki med obroki, tako

Foto: Bor Kšvarčič

nas bo navdala hvaležnost, da imamo vode dovolj; spoštovali bomo to dobro in naravo v celoti. Nočem reči, da moramo imeti slabo vest, ko se tuširamo, lahko pa se malo zamislimo, ko z vodo razmetavamo in jo onesnažujemo s prekomerno uporabo čistil. Koliko praška rabimo, ko pomivamo posodo? Kako onesnažujemo svoje lasišče z barvanjem las? Kako zastrupljamo naravo z nešteti vrstami embalaže? Na podlagi česa kupujemo izdelke v trgovini? Ali se to sploh kdaj vprašamo ali pa enostavno sežemo po najpompoznejših, najnovjših in najbolj agresivno oglaševanih izdelkih? Katera hrana je tista, ki jo narekuje potrošniška družba? Zakaj je mladim tako 'cool', če jedo v McDonaldsu in tam organizirajo celo praznovanja rojstnih dni? Zakaj je moderno piti razne sintetične gazirane, prekomerno sladkane in umetno obarvane pijače? Zakaj je moderno imeti vsakih nekaj let nov avto z nevem kakšnimi pospeški, če pa se z njim peljemo navadno le v službo, omejitev hitrosti na avtocesti pa je 130 km/h?

da zdravega občutka lakote dejansko sploh ne poznajo? Je to spoštovanje do hrane?

Če so mogoče naši starši ali mi trpeli resno pomanjkanje hrane, to še ne pomeni, da moramo otroka posiljevati z njo. Ali otroka kdaj vprašamo, koliko naj mu naložimo na krožnik? Ali ga morda zasujemo s hrano, ki jo potem vržemo stran, ali pa morda celo vztrajamo, da otrok vse poje? Je to spoštovanje do otroka? Otrok naj nam pove, koliko mu naložimo na krožnik. Dajmo mu to odgovornost, saj se je bo le tako naučil. Ko pridemo v vrtec po otroka in vidimo pol kosila nedotaknjena, kruh, ki mu manjka samo sredica (ali pa samo skorja), ostalo pa je odvrženo stran – se kdaj vprašamo, ali bi se dalo kaj spremeniti? Ali kdaj pomislimo, da bi ob otrokovem rojstnem dnevu njegovi skupini poklonili kakšno slikanico ali skupinsko igro ali morda seme graha v lončku, da bodo otroci videli, v kaj se bo razvilo – namesto da nosimo lizike in potem mogoče še tarnamo, da bi otroci kar naprej jedli le sladkarije?

Zakaj se kar naprej govori o večanju BDP-ja, nihče pa ne pomisli na ohranjanje iste ravni (ali celo njeno zmanjšanje) v korist boljše kakovosti in razumnejše porabe dobrin? Zato, ker stalno rast bojda narekujejo sodobna družba in njeni potrošniki. Ali nismo tudi mi sodobna družba? Smo morda že čisto utrujeni od vseh vrst sodobnega hrupa, tudi tistega, ki nam narekuje vedno nove potrebe?

Spoštovanje do znanja

Da bi lahko začeli odgovarjati na katero od zgornjih vprašanj, bi morali v sebi najprej imeti mir ter veliko mero znanja in potrpežljivosti. Znanje nujno vključuje spoštovanje do sebe ter svoje žive in nežive okolice, ki nam ga narekujejo etični imperativi. Znanje, ki je oplemenitenost s tovrstnim spoštovanjem, ne more drugače, kot da išče in spoznava dolgoročne cilje in si prizadeva za dobrobit čim večje skupine ljudi.

Je znanje danes še vrednota? Zakaj tolikokrat slišimo, da se otroci učijo 'za ocene' ali da je nek otrok storil samomor, ker se je bal priti domov s slabo oceno? Zakaj je nekaterim staršem tako pomembno, da otrokom sezidajo hišo, pomagajo kupiti avto, in če se le da, 'uredijo še službo'? Ali ni to odtegotvanje otrok življenju, osebni rasti, učenju in pridobivanju znanja, ki ga ni moč popisati v nobeni redovalnici?

Ko nam šolski sistem posreduje kataloge znanja, ki ga morajo pridobiti učenci v nekem strogo določenem preverljivem formatu, se kdaj ustavimo in vprašamo, kako se naši otroci učijo (doma)? Ali se znajo učiti? Namesto najnovjše edukativne literature, ki včasih ne prinaša nič drugega kot nadgradnjo izobraževalnega novoreka, kot pedagogi raje vprašajmo učence, kako se učijo ali kaj se jim v danih okoliščinah najbolj obnese. Če bomo odprli zaupen pogovor na to temo, ne bodo 'frajerji' samo tisti, 'ki se niso nič učili, pa so vseeno dobro prišli skozi'. Se nam to morda zdi nekoliko nenavadno? Zakaj pa se potem študenti na fakulteti tako radi pogovarjajo o tem, ko jim damo priložnost?

Foto: Alenka Veber

Že vsaj deset let se po svetu oglašajo razumni in precej kritični glasovi na račun sodobnega izobraževanja. Poudarjam besedo kritični (ne kritizerski ali kritikantski), torej takšni, ki premorejo veliko znanja, izkušenj in poguma, da pišejo o nekaterih perečih problemih in tudi trezno razmišljajo o možnih rešitvah, ki so jih nakazali veliki humanisti že pred dvesto leti (npr. Novak, 2002). Medtem ko nekateri izhajajo predvsem iz bogate izkustvene ravni (npr. Seizer, 1992), drugi k problemu sodobnega izobraževanja pristopajo bolj s filozofske perspektive (npr. Aloni, 2000).

Medtem pa vsak dan mnogi pedagoški delavci v anonimnosti še naprej potijo krvavi pot in ne nehajo verjeti v boljši izobraževalni jutri in delati zanj.

Na tej poti stoji tudi želja po večjem spoštovanju. Tako človek v temnejših dneh nešteti šolskih reform nehote ponovi več kot stoletje in pol star Tocquevillov vzklik: "Zakaj je tako veliko ambicioznih ljudi, pa tako malo velikih ambicij?" ■

Viri

Aloni, Nimrod (2002): *Enhancing Humanity: The Philosophical Foundations of Humanistic Education*. Springer.

Novak, Bruce (2002): *Humanizing Democracy: Matthew Arnold's Nineteenth-Century Call for a Common, Higher, Educative Pursuit of Happiness and Its Relevance to Twenty-first-Century Democratic Life*. V: *American Education Research Journal*, 39: 3.

Sizer, Theodore R. (1992): *Horace's School: Redesigning the American High School*. Boston, New York: A Mariner Book, Houghton Mifflin Company.